

ΙΤΑΛΙΑ Η ΕΠΟΧΗ ΤΟΥ ΟΡΙΝΙΟΝΙΣΜΟ¹

Goffredo Fofi*

Ο πνευματικός διάλογος στην Ιταλία αποτελεί σήμερα τσιφλίκι κάποιων σπάνιων προσωπικοτήτων που έχουν έντονη παρουσία στον Τύπο. Οι καλύτεροι από αυτούς παραπέμπουν ρητά στη φιλελεύθερη σκέψη, μάλλον με την έννοια του liberal, και τόσο στην αριστερά όσο και στη δεξιά θέτουν τη γνώμη τους στην υπηρεσία μιας νέας πολιτικής ισορροπίας που θα συνδεόταν μάλλον με τις αξίες του φιλελευθερισμού παρά με τον φιλελευθερισμό ως δόγμα. Εφόσον όλοι αυτοαποκαλούνται φιλελεύθεροι, η διάκριση είναι δύσκολη. Η υποψία μάλιστα μιας ουτοπικής ή ριζοσπαστικής προοπτικής καταργείται από την υπερβολή της λογικής και το φόβο μπροστά σε κάθε θεωρητική τόλμη. Ανάμεσά τους βρίσκουμε πολιτιολόγους, οικονομολόγους, κοινωνιολόγους, φιλοσόφους, ανθρώπους των γραμμάτων που φαίνεται να τους ξεπερνούν οι τρέχουσες μεταβολές, μάλιστα να τους αγνοούν (εξ ου και οι όψιμες λαϊκιστικές ανταπάτες των τελευταίων ετών, προτού ο λαϊκισμός γίνει αντικείμενο εκμετάλλευσης από τη δεξιά, στο όνομα ενός «λαού» που είναι καλύτερος από αυτούς που τον κυβερνούν). Ο διάλογος των διανοουμένων εμψυχώνεται επίσης από μια πληθώρα δημοσιογράφων, που είναι όλοι θιασώτες του Ορίνιονισμού, ένα είδος εθνικού διανοητικού σπορ που επιτρέπει στον καθένα να λείει αυτό που σκέφτεται, χωρίς να αναρωπιέται αν και πότε σκέφτεται και πάνω σε τι βασίζονται αυτές οι σκέψεις. Περνούμε έτσι ανεπαίσθητα από τον μεγάλο ερευνητή, από τον οποίο ζητούν να γνωμοδοτεί για τα πάντα, στον πιο δημαγωγικό τηλεπαρουσιαστή που είναι νυν ή μέλλον υπάλληλος του δικτύου του Berlusconi. Βέβαια, το «πρότυπο Pasolini» είχε επιγόνους –παραιείχε μάλιστα– αλλά χωρίς το σθένος, την τόλμη, την πνευματική ανεξαρτησία και την επιμονή στην αλήθεια του ποιητή. Εξάλλου, οι δεκαετίες του '80 και του '90 είδαν να εξαφανίζονται πολλές προσωπικότητες κύρους που συμμετείχαν στο διάλογο των διανοουμένων περί του πα-

ρόντος και της μοίρας της ιταλικής κοινωνίας με μια μοναδική ελευθερία κρίσης και ένα αληθινό πολιτικό πάθος. Οι Elsa Morante, Italo Calvino, Alberto Moravia, Natalia Ginzburg, Romano Bilenchì, Giorgio Manganelli, Paolo Volponi, Franco Fortini, Giovanni Testori μας άφησαν χρόνους, όπως επίσης και ο Leonardo Sciascia, που μαζί με τον Pasolini και τον Calvino ανέλυσε και κατήγγειλε με τη μεγαλύτερη οξύτητα τα μελανά σημεία της Ιταλίας: μια αναφορά για όλους.

Τα «μεγάλα ονόματα» που μας απομένουν (μεγάλοι ποιητές σαν τον Zanzotto, τον Giudici, τον Bertolucci, τον Luzi, μεγάλοι συγγραφείς σαν την Anna Maria Ortese: μεγάλοι θεατράνθρωποι σαν τον Carmelo Bene) δεν παίρνουν θέση, δεν γνωμοδοτούν, δεν εμφανίζονται σαν πολιτικοί ή ηθικολόγοι και όσοι από αυτούς αποτελούν εξαίρεση, όπως ο Sanguineti στην αριστερά, ο Callasso στη δεξιά ή ο Eco στο κέντρο δεν δείχνουν προικισμένοι με τις ίδιες ικανότητες πρόκλησης ούτε με το πάθος των προκατόχων τους.

Η απουσία διανοουμένων αυτού του αναστήματος αφήνει μια πικρή αίσθηση. Αρχικά ήταν μια σταθερά της ιστορίας μας, έπαιζαν έναν ενεργό ρόλο τόσο στην ανάκληση του παρελθόντος όσο και στην ανάλυση και την προβολή. Συνακόλουθα, επέτρεπαν την αντιπαράθεση με την εμφάνιση ενός νέου τύπου νόθου και παραστρατημένου διανοούμενου και καλλιτέχνη άπληστων για διασημότητα και πολιτική εξουσία και στους οποίους τα MME έδωσαν άμετρη και ολέθρια επίδραση – πολλοί από αυτούς έγιναν δεκτοί με ανοιχτές αγκάλες από την «Forza Italia», το κίνημα-κόμμα του Berlusconi, αναρχιζόμενοι γοργά σε υψηλές διοικητικές θέσεις και ιδιαίτερα στο κοινοβούλιο. Τέλος, σε μια περίοδο τόσο ταραγμένη από πολιτική και ηθική σκοπιά, η παρουσία τους θα ήταν απλά απαραίτητη.

Το πανεπιστήμιο έπλασε πολύ μέτριους διανοούμενους, η δημοσιογραφία βρήκε από αξιοθρήνητους *Opinion Makers*, ενώ η Εκκλησία διευθύνει με την υποτιθέμενη φρόνησή της μια κληρονομιά σε πλήρη εκφυλισμό. Η ανάγκη για προσωπικότητες πρώτου μεγέθους, άξιους ερευνητές που να γνωρίζουν την πραγματικότητα της χώρας και των μεταβολών της, γίνεται σήμερα πιο αισθητή από ποτέ. Βέβαια η κατάσταση δεν είναι απελπιστική: κάθε

χρόνο βλέπουμε να εμφανίζονται νέα καλλιτεχνικά ταλέντα ικανά να ερμηνεύσουν αποτελεσματικά τη σύγχυση μας (ας αναφέρουμε, π.χ. στον κινηματογράφο τους Amelio και Martone, Soldini και Mazzacurati, Capuana και το ντουέτο Cipri και Maresco στη λογοτεχνία τους Veronesi και Onofri, Clara Sereni και Maggiani· στη φωτογραφία τους Koch και Biasiucci, στη δημοσιογραφία τους Deaglio και Bettin, κ.τ.λ.).

Τέλος, η ιταλική κοινωνία εξακολουθεί να γεννά αντισώματα: ομάδες, εταιρείες, δάσκαλοι που πασχίζουν να αντισταθούν τουλάχιστον τοπικά στον περιρρέοντα κοφφορισμό. Εντούτοις, είναι κραυγαλέα η απουσία των μορφών της δεκαετίας του '50, όπως οι Silone, Capitini, Don Milani, Salvemini, Calamandrei. Και δεν χρειάζεται να κάνουμε λόγο για τους Pasolini, Calvino, Sciascia... αυτούς τους «αιρετικούς» που ήταν ικανοί όχι μόνο να μαστιγώνουν, να παρακινούν, να διαβάζουν την κοινωνία μας χω-

ρίς τις «παρωπίδες» του στενού συμφέροντος ή της ναρκισσιστικής ανοησίας, αλλά και να ασκούν κριτική και να προτείνουν, εν ονόματι μιας βαθύτερης ανθρωπολογικά γνώσης και της ιδέας μιας καλύτερης, πιο δίκαιης και πιο αλληλέγγυας κοινωνίας.

Μετάφραση από τα γαλλικά

Κωστής Παπαγιώργης

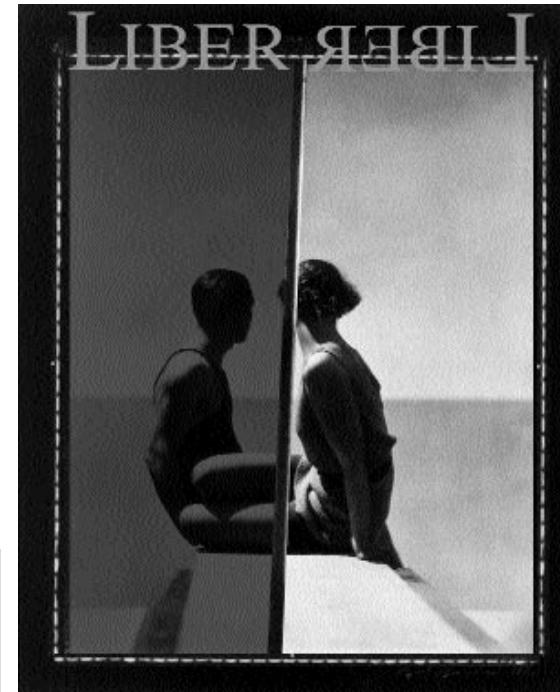
Γαλλικό Ινστιτούτο Αθηνών

Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης

* Ο Goffredo Fofi υπήρξε διευθυντής των επιθεωρήσεων *Quaderni Piacentini, Ombre Rosse* και *Linea d'Ombra*. Σήμερα διευθύνει την επιθεώρηση *La Terra vista dalla luna*.

ΣΗΜΕΙΩΣΗ

1. Επιθεώρηση *Liber*, τ. 25, Δεκέμβριος 1995.

Πρωτοποριακές επιθεωρήσεις

Δεν είναι εύκολο να υποδείξουμε τις ιταλικές επιθεωρήσεις που μπορούν να βοηθήσουν τον ξένο αναγνώστη να καταλάβει την Ιταλία. Ανάμεσα στις αναρίθμητες τοπικές επιθεωρήσεις που αναφέρονται σε διάφορα θέματα (ποίηση, κινούμενα σχέδια, κινηματογράφο, λογοτεχνική κριτική), τα περιοδικά των ερασιτεχνών και των πανεπιστημίων, ας αναφέρουμε τις μιλιανέζικες λογοτεχνικές επιθεωρήσεις *Linea d'Ombra* και *Nuovi Argomenti* (Ρώμη και Φλωρεντία).

Αλλά η πολιτική επιφυλλάσει περισσότερες καινοτομίες. Μιλάμε για επιθεωρήσεις που θα μπορούσαν να οριστούν ως νεοφιλελεύθερες όπως η *Liberal* (που διευθύνεται από τον Ernesto Galli Della Loggia) είτε η *Democratici*, και για επιθεωρήσεις που προέκυψαν από την κρίση του κομμουνιστικού κόσμου (*Reset*, που διευθύνεται από τον Giancarlo Bosetti) ή του σοσιαλιστικού κόσμου (*Micromega*, που διευθύνεται από τον

Paolo Flores). Οι επιθεωρήσεις *Idea-azione* και *Italia Settimanale* μαρτυρούν επίσης μια εμφανή ζοπικότητα στο χώρο της δεξιάς.

Πιο ενδιαφέρουσες, οι επιθεωρήσεις καθολικής κατευθύνσεως, αναφέρονται σε ειδικά θέματα και καταστάσεις (στη Σικελία η *Segno*, στις μειονότητες η *Partecipazione*, στη δικαιοσύνη η *Narcmafie*, στην κοινοποίηση διάφορων εμπειριών παρέμβασης η *Aspe*, που είναι γραφείο τύπου μάλλον παρά επιθεώρηση...) Η *Terra vista dalla luna*, επιθεώρηση αγέρωχα μειοψηφική και διευθυνόμενη από τον συγγραφέα αυτού του άρθρου, πραγματεύεται την κοινωνική παρέμβαση (παρέμβαση των νέων, καλλιτεχνική και πολιτιστική παρέμβαση).

G.F.